



Ivo OŠTARIĆ, *Prapovijest otoka Raba*, Grad Rab, 2021., 335 str.

Pod pokroviteljstvom Grada Raba tiskana je knjiga *Prapovijest otoka Raba* autora Ive Oštarića, Kolanjca s otoka Paga koji je već slične publikacije radio i o svom otoku. Urednik knjige je Aleksej Škunca iz Novalje, a fotografije, crteže i kartu izradio je sam autor. Lekturu je odradila Silvana Vranić dok je dizajn, pripremu i tisak u nakladi od 500 komada obavila tvrtka Denona d.o.o. Važno je napomenuti da je recenziju, koja je sastavni dio publikacije, napravila prof. dr. sc. Klara Buršić Matijašić iz Rijeke.

Svima onima koji se na bilo koji način bave arheologijom otok Rab dobro je poznat. Otočne teme, u najraznovrsnijem kontekstu daleko su poznatije iz „novije“ prošlosti – antike, kasne antike, srednjeg i novog vijeka – s obzirom na to da se spominju bilo kod antičkih ili kasnijih pisaca ili da su kasnija razdoblja prepoznata po arheološkim artefaktima odnosno po još uvijek dijelom ili u cijelosti sačuvanim nekim građevinama. Međutim, uvijek je najteže bilo razaznati početke ili, još teže, prapočetke nekog lokaliteta, mjesta ili šireg prostora. Takva je situacija i s otokom Rabom.

Mada su se otočnim lokalitetima ili razdobljima, pa tako i prapovijesnim, tijekom novijeg vremena (20. i 21. st.) bavili pojedinci, otok Rab u arheološkom je smislu još uvijek relativno nepoznat. Pojedini pisci svakako nisu bili dorasli temi ili izazovu koji otok pred njih postavlja. A baviti se nečim ovakvim bez velikog terenskog iskustva i još iskusnijeg oka uvijek je problematično. Stoga su u nekim radovima i dijelom netočni podatci koje je valjalo ispraviti.

Međutim, Ivo Oštarić tu ne ostavlja prostora za sumnju. Isto onako temeljito kako je obradio svoj otok jednako je pristupio i obradi prapovijesti otoka Raba.

Ukupno se na 335 stranica govori o preko 60 lokacija, što je posao koji je dostojan svakog poštovanja, posebice kada se zna što iza svega toga stoji. Sve prati bogat ilustrativni materijal s 345 fotografija i crteža te jednom preglednom kartom.

Koncepcija knjige ujednačena je s njegovim ranijim knjigama o arheologiji: osim predgovora gradonačelnika (3 – 4) i riječi autora (5 – 6), redaju se uvod (7 – 18), kataloška obrada lokaliteta (19 – 317), zaključna razmatranja (318 – 329) i literatura (330 – 331) uz obilje relevantnog ilustrativnog materijala. Svemu slijedi spomenuta recenzija K. Buršić Matijašić (332 – 334) te, na kraju, bilješka o autoru (335). Uz to je i dizajn dovoljno privlačan da se svatko zainteresiran za ovaj dio povijesti otoka upusti u pomnije čitanje.

Važan segment ove knjige koji pomaže da se i nestručnjak lakše snađe u mijenama vremena i za vrijeme na koje se knjiga pretežito veže – za željezno doba,



dakle za vrijeme naseljenosti Liburna na otoku Rabu, ali i u ovom dijelu Jadrana, kako otoka tako i priobalja, svakako je uvod. On ne staje na tom razdoblju nego spominje i najpoznatije antičke pisce i neke spomenike jer su integralni dio slike samog otoka.

Ono što je karakteristika svih otoka, pa tako i Raba, jest u ovim najstarijim razdobljima, ali ne samo tada, orijentacija na more, stočarstvo i zemljoradnju. Istaknuli su to i ranije istraživači otoka Raba, pa stoga i u nekim dijelovima knjige Oštarić donosi opširne citate kako bi i na taj način naglasio o čemu se radi i koliko je teško razlučiti ta najstarija razdoblja. Takav je i onaj akademika M. Maleza koji govori o nalazima s kraja paleolitika – dakle završetku starijeg kamenog doba – u vrijeme između 35 000 i 10 000 godina prije Krista. Jedno od rijetkih prapovijesnih istraživanja obavila je još prije više od 50 godina Radmila Matejčić, a o prapovijesti je pisao i prof. Šime Batović, vjerojatno najbolji poznavatelj prapovijesti naše obale u cjelini, koji je i rekognoscirao Rab još 1984. godine.

Međutim, ono što je većini istraživača nedostajalo jest sveobuhvatna slika čitavog otoka. A to je vrlo uspješno „odradio“ Ivo Oštarić. Jer uspjeti vidjeti ono pokraj čega mnogi, pa ponekada i „stručnjaci“, prolaze bez ikakve svijesti o tome što to predstavlja, bez saznanja da je riječ o nečemu što je proživjelo tisuće godina u kojem su se periodu događale nebrojne promjene, može samo netko s ogromnim terenskim iskustvom. A kako sam već i na nekim ranijim predstavljajima o sličnoj tematici otoka Paga kazao, upravo je Ivo Oštarić umjetnik prepoznavanja najrazličitijih kamenih struktura. A takva je sposobnost, osim osnovne stručne akademske naobrazbe, rezultat niza elemenata među kojima nikako nije zanemarivo njegovo otočno podrijetlo koje mu je svakako pomoglo da svoje iskustvo koje je desetljećima brusio na otoku Pagu, pa tako i znanje stečeno o ovoj problematici, prenese i na otok Rab. Uz sve to, ono što je uvijek bilo nezaobilazno i svugdje iznimno važno jesu domaćini, ljudi koji žive na tim prostorima, oni ga najbolje poznaju i oni su ti koji mogu istraživača uputiti na pravi put. Tako je bilo i ovdje. Upravo je to i razlog zbog kojega je Oštarić ispod naslova knjige dodao „Ovu knjigu posvećujem prijatelju Slavku Pahlini i svim Rabljanima koji ljube svoj otok“.

Uz to što donosi veliku fotografsku dokumentaciju, Oštarić je na nekoliko mjesta izmjerio i skicirao ostatke gradina, gomila ili stanova. A to je ništa manje umijeće negoli uopće prepoznati da se radi o bilo kakvom lokalitetu. Danas se sve, gdje je to moguće, rješava zračnim snimcima ponajviše uz pomoć dronova, međutim na potpuno kamenitom terenu na kojemu su sačuvani rudimentarni ostatci nekih gradnji jedino neposredan uvid i višekratan mukotrpan pregled, a



potom i skiciranje, od iznimne je važnosti. Jer danas se sve brže živi, devastacija krajolika općenito je mnogo brža negoli bilo kada u povijesti pa su tim više važna zapažanja iskusnog istraživača i terenca koji ta zapažanja, jednako kao i skice, ovom knjigom ostavlja u trajno naslijeđe onima koji dolaze i kojima ovi podatci mogu biti polazišna osnova za možebitno temeljito istraživanje neke od lokacija.

Jedini prostor koji je ostao neistražen, premda je na njemu zabilježeno dosta izvora vode, jest prostor Kalifronta koji je prekriven gustom šumom i makijom i, kako se navodi, pokrovom lišća koje je sakrilo sve možebitne ostatke. A na jednom tako velikom segmentu otoka bez sumnje ih je bilo.

Ivo Oštarić se osim arheologije u užem smislu riječi nerijetko vezao i za stanove, dakle privremena ili trajnija skloništa za stoku i ljude, koje su koristili prapovijesni, ali i noviji stanovnici otoka Raba. Nalazi prapovijesne ili neke druge keramike na nekim od naizgled novijih stanova sigurno ukazuju na činjenicu da su isti prostori služili i u nekim drugim vremenima, vjerojatno s istom ili približno istom svrhom prvenstveno zbog stočarstva kao jednog od osnovnih resursa za održanje života na otoku. Ako ne svi onda se barem neki od tih stanova mogu staviti u kontekst prapovijesnih gradina kojima su gravitirali, ali i resursa vode, prirodnih ili umjetnih, bez koje nikakav život nije održiv.

S obzirom na to da su i danas gotovo nedjeljivi dio samog otoka Raba, a u starijem i srednjem kamenom dobu su i fizički bili spojeni, Oštarić je pregledao i otoke Sv. Grgur i Dolin na kojima je također zabilježio određene podatke. Na dvije je lokacije zabilježeno postojanje nalaza iz starijeg i srednjeg kamenog (na otoku sv. Grgur i kod rta Zidine), na Sv. Grguru jedna i na otoku Rabu ukupno 13 gradina, dakle mjesta na kojim su prapovijesni stanovnici obitavali ili su, neka od njih, jednostavno služila kao pribježišta u slučaju opasnosti. Neizostavan pratitelj brončanodobnih i željeznodobnih lokaliteta su i kamene gomile u koje su se stanovnici tih gradina, po jedinstvenom obrascu, sahranjivali nakon smrti. Tako je zabilježeno pet pozicija s gomilama na otoku Sv. Grgur i 18 na otoku Rabu.

Spomenute pastirske nastambe – stanove – nalazimo na tri lokacije na sv. Grguru, dvije na Dolinu i 16 na otoku Rabu. Pregledao je Oštarić i sve lokve koje su tijekom drugih stoljeća, pa i tisućljeća, bile izvor života. Svaki od stanova i svaka od gradina morali su imati neku vodu u blizini kako bi uopće mogli preživjeti kako ljudi tako i stoka.

Mada je knjiga naslovljena *Prapovijest otoka Raba*, nije moguće u potpunosti isključiti ni kasnija razdoblja iz jednostavnog razloga što su ljudi tijekom povijesti nerijetko obitavali na istim prostorima. Zbog toga Oštarić, uzgred, spominje i neke lokalitete, antičke ili kasnoantičke koji su baštinili naslijeđe prapovijesti. A



upravo na takvim lokalitetima na kojima su novija razdoblja prekrila ona ranija umijeće je prepoznati i ustvrditi da je na njima postojalo života i prije toga. Jedan od njih je i sam Rab za koji istraživači kažu da baštini ime upravo iz tog liburnsko-ilirskog vremena – dakle željeznog doba – a o čijem izgledu, osim da se nalazilo na mjestu današnjeg Raba, teško da ćemo ikad išta više saznati.

Priča koju nam Oštarić u ovoj publikaciji podastire jest priča o kako kronološki i tipološki tako i veličinom najrazličitijim lokalitetima bez obzira na to radi li se o gradinama, gomilama ili stanovima.

Za sve stručnjake ova je knjiga značajna dopuna svim dosadašnjim podacima i nezaobilazna kod svih budućih istraživanja. Uz to, za sve one koji su životom i korijenima vezani uz ovaj otok, koji ih sigurno svakodnevno zaokuplja i na kojemu žive, ova je knjiga ona koja će sigurno pomoći da se bolje upoznaju s općom slikom, a posebice s prapovijesti ovog prekrasnog otoka.

Smiljan Gluščević